

BARBARA FIEDORUK

Politechnika Radomska

OUTSOURCING USŁUG PODATKOWYCH I KSIĘGOWYCH JAKO NARZĘDZIE ZARZĄDZANIA RYZYKIEM PODATKOWYM

Wprowadzenie

Ryzyko podatkowe można najogólniej zdefiniować jako niepewność dotycząca podjętych i zaniechanych działań z punktu widzenia negatywnych skutków podatkowych. Jest ono istotnym elementem ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej. Minimalizacja ryzyka podatkowego jest więc kluczowa z punktu widzenia prowadzenia firmy, gdyż skutki błędów podatkowych mogą być bardzo kosztowne i prowadzić nawet do likwidacji działalności gospodarczej podatnika. W związku z tym przedsiębiorcy starają się zarządzać ryzykiem podatkowym za pomocą różnych narzędzi. Jednym z nich jest outsourcing usług podatkowych oraz księgowych. Rozpatrywanie tego zagadnienia w takim zakresie jest o tyle uzasadnione, o ile w postępowaniu podatkowym księgi podatkowe¹ – prowadzone rzetelnie i w sposób niewadliwy – stanowią dowód tego, co wynika z zawartych w nich przepisach². Tak więc prawo podatkowe i bilansowe są ze sobą

¹ Księgi podatkowe to księgi w rozumieniu art. 13 ust.1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2009, nr 152, poz. 1223 ze zm.) oraz podatkowa księga przychodów i rozchodów w rozumieniu przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów (DzU 2003, nr 152, poz. 1475 ze zm.).

² Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (DzU 2005, nr 8, poz. 60 ze zm.), art. 193 par. 1.

ściśle powiązane. Nie można prawidłowo ustalić zobowiązania podatkowego, jeśli księgi prowadzone są niezgodnie z rzeczywistością i mają wady wpływające na określenie wysokości opodatkowania³. Warto podkreślić również, że zakres outsourcingu podatkowego i księgowego może być stosowany w różnym zakresie. Najczęściej w praktyce można wyróżnić następujące jego formy:

- czynności rachunkowo-rozliczeniowe polegające na prowadzeniu ksiąg podatkowych klienta, dokonywaniu rozliczeń podatkowych, sporządzaniu deklaracji,
- czynności prawnicze sprowadzające się do doradztwa, sporządzania pism procesowych i reprezentacji przed organami podatkowymi lub organami kontroli skarbowej oraz sądami,
- czynności prawniczo-rachunkowo-rozliczeniowe łączące zakres powyższych czynności, ale z zastrzeżeniem, że niektóre z nich, na przykład reprezentacja przed sądem, zostają w określonych przypadkach wyłączone.

Wybór zakresu czynności zleconych w ramach outsourcingu zależy oczywiście od potrzeb podatnika.

Należy jednak stanowczo podkreślić, że scedowanie na firmę zewnętrzną rozliczeń podatkowych i prowadzenia ksiąg podatkowych, chociaż daje podatnikowi swoiste poczucie bezpieczeństwa w zakresie ryzyka podatkowego, nie zwalnia go z działań zmierzających do ograniczania tego ryzyka we własnym zakresie. Powinien on przede wszystkim nadal monitorować jego źródła ryzyka, aby uniknąć dotkliwych skutków popełnienia błędu podatkowego.

1. Źródła ryzyka podatkowego

Źródła ryzyka w przedsiębiorstwie, w tym ryzyka podatkowego, najogólniej można podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne.

Czynniki zewnętrzne kształtujące ryzyko podatkowe to takie, które dotyczą sfery makroekonomicznej i na powstanie których podatnik nie ma wpływu. Można do nich zaliczyć: zmienność przepisów prawa podatkowego, niejednoznaczność i wysoki poziom ich skomplikowania, różnorodność interpretacji podatkowych oraz orzeczeń sądów administracyjnych, fiskalizm organów podatkowych.

³ Zob. szerzej A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Wadliwość ksiąg rachunkowych a prawo podatkowe, karne i karne skarbowe*, „Rachunkowość” 2008, nr 8, s. 27–28.

Czynniki wewnętrzne dotyczą z kolei sfery mikroekonomicznej, czyli najbliższego otoczenia lub samego przedsiębiorstwa. Najczęściej jest to niewystarczająca wiedza pracowników, niewłaściwy podział obowiązków i zadań w przedsiębiorstwie, brak jasnych i skutecznych wewnętrznych procedur podatkowych, błędy w systemach informatycznych.

Na zewnętrzne czynniki ryzyka pojedyncze przedsiębiorstwo nie ma wpływu, ponieważ wynikają one z ogólnych warunków⁴. Można zgodzić się z tym stwierdzeniem, gdyż podatnik nie może bezpośrednio oddziaływać na jakość tworzonego prawa podatkowego. Nie jest jednak całkowicie bezradny. Może bowiem ograniczyć ryzyko podatkowe uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi właśnie przez skorzystanie z zewnętrznej obsługi podatkowo-księgowej. Oczywiście obsługa ta musi być na wysokim poziomie merytorycznym. Mogą ją zapewnić przede wszystkim doradcy podatkowi, radcy prawni, biegli rewidenci, którzy na mocy ustawy mogą dokonywać czynności podatkowych⁵.

Dla podatnika łatwiejsze do realizacji są czynności związane z monitorowaniem i ograniczaniem ryzyka pochodzącego ze źródeł wewnętrznych. Jednak powinien dążyć do minimalizacji ryzyka podatkowego spowodowanego zarówno czynnikami wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi, ograniczając tym samym potencjalne skutki jego materializacji w sferze finansowej i niefinansowej.

Do typowych skutków błędów podatkowych i księgowych (w aspekcie podatków) można zaliczyć powstanie zaległości podatkowej wraz z odsetkami, sankcje karnoskarbowe, inne sankcje wynikające z odrębnych przepisów (np. utrata zdolności kredytowej, utrata możliwości udziału w przetargach publicznych z powodu zaległości lub karalności), sankcje wynikające z przepisów ustawy o rachunkowości.

2. Wpływ outsourcingu usług podatkowych i księgowych na działania podatnika związane z ograniczeniem ryzyka podatkowego

W kontekście powyższych rozważań przeprowadzono analizę oddziaływania outsourcingu podatkowego i księgowego na główne obszary zarządzania ryzykiem podatkowym w przedsiębiorstwie, dotyczącą:

⁴ J. Szlęzak-Matusewicz, *Zarządzanie ryzykiem podatkowym w przedsiębiorstwie*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 86, SGH, Warszawa 2008, s. 48; O. Martyniuk, *Ryzyko w przedsiębiorstwie i sposoby jego ograniczania* „Rachunkowość” 2012, nr 2, s. 8.

⁵ Ustawa z 25 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym, DzU 2011, nr 41, poz. 213 art. 2 i art. 3.

- pracowników,
- procedur wewnętrznych,
- systemów informatycznych.

Jak wcześniej wspomniano, różny może być zakres świadczonych usług podatkowo-księgowych i różny wpływ na ograniczenie ryzyka podatkowego, co zależne jest także od wielkości firmy.

Przyjęto założenie, co potwierdza praktyka gospodarcza, że duże firmy o rozbudowanej strukturze organizacyjnej korzystają głównie z outsourcingu doradztwa podatkowego⁶, prowadząc księgowość i rozliczając podatki we własnym zakresie, lub korzystają z usług księgowych, ale firma zewnętrzna oddelegowuje pracownika (pracowników) do siedziby zleceniobiorcy.

Przedsiębiorstwo musi przede wszystkim dysponować odpowiednią kadrą pracowniczą z praktyczną znajomością prawa podatkowego i bilansowego. W związku z tym powinno racjonalnie kierować procesem zdobywania i utrwalania wiedzy przez te osoby oraz precyzyjnie określić zakres ich obowiązków, a w konsekwencji i odpowiedzialności. Powinny być także opracowane procedury wewnętrzne, dotyczące procesów podatkowych, w celu usprawnienia obiegu dokumentów i terminowego spływanie ich do działu księgowości, zapewnienia weryfikacji deklaracji podatkowych przed ich złożeniem i ustalonych zaliczek przed wpłatą.

Kolejnym elementem zarządzania ryzykiem podatkowym jest system informatyczny. Powinien on być dostosowany do potrzeb przedsiębiorstwa i minimalizować możliwość popełnienia błędu podczas wykonywania operacji księgowych i rozliczeń podatkowych.

W omawianej sytuacji wpływ outsourcingu doradztwa podatkowego na działania przedsiębiorstwa w zarządzaniu ryzykiem podatkowym zależać będzie od zakresu świadczonych usług. Kompleksowa obsługa powinna zapewnić:

- indywidualne określenie ryzyka podatkowego przy zastosowaniu optymalizacji podatkowej,
- bieżące doradztwo podatkowe (sporządzanie opinii prawno-podatkowych, interpretacji obowiązujących przepisów podatkowych, informowanie o zmianach w przepisach podatkowych, pomoc w uzyskiwaniu wiążącej interpretacji przepisów prawa podatkowego, analizę bieżących zagadnień z zakresu podatków, sporządzanie odpowiednich deklaracji podatkowych),

⁶ Pod warunkiem, że nie zatrudniają radcy prawnego.

- przeprowadzenie kompleksowego audytu podatkowego lub wybranych pozycji podatkowych w celu identyfikacji i eliminacji nieprawidłowości w dokumentacji podatkowo-księgowej, analiza rozliczeń podatkowych diagnozująca ryzyko, analiza procedur wewnętrznych i ich wpływ na ryzyko podatkowe, wskazanie możliwości ograniczenia wykrytego ryzyka i nieprawidłowości,
- czynności doradcze w postępowaniach kontrolnych i podatkowych, uczestnictwo w postępowaniach jako pełnomocnik, opracowanie niezbędnej dokumentacji (pisma procesowe, zażalenia, odwołania, wnioski, skargi) potrzebnej do postępowań podatkowych oraz odwoławczych,
- reprezentację przed sądami administracyjnymi.

Korzystając z tak szerokiego spektrum świadczonych usług doradztwa podatkowego, przedsiębiorca, który prowadzi księgi rachunkowe (podatkowe) znacznie zmniejsza skutki ryzyka podatkowego w wyniku popełnienia błędów podatkowych przez pracowników lub braku albo nieprzestrzegania procedur wewnętrznych. Należy jednak podkreślić, że współpraca będzie owocna pod warunkiem, że firma zewnętrzna prezentuje wysoki poziom merytoryczny i jakości świadczonych usług, a podatnik stosuje się do jej zaleceń i doskonali zarządzanie ryzykiem podatkowym w firmie. Ograniczenie zakresu świadczonych usług jest oczywiście uwarunkowane potrzebami przedsiębiorstwa. Jeżeli sprawnie działa dział księgowości, a procedury wewnętrzne i system informacyjny właściwie funkcjonują, outsourcing podatkowy może być wykorzystywany okazjonalnie.

Prowadzenie ksiąg rachunkowych przez firmę zewnętrzną w siedzibie zlecającego połączone jest na ogół z doradztwem podatkowym. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby doradztwo to prowadziła inna firma, niezależna od tej, która zajmuje się księgami oraz rozliczaniem podatków. Przedsiębiorca nie musi zabiegać o kadrę znającą przepisy podatkowe i bilansowe, ale powinien zadbać o właściwe stosowanie procedur wewnętrznych dotyczących terminowego przekazywania przez poszczególne działy dokumentów oraz właściwego przepływu informacji podatkowej w obrębie przedsiębiorstwa. Ryzyko nieprawidłowego rozliczenia podatków i skutki tego, wynikające z braku wiedzy pracowników, zostały przerzucone na firmę zewnętrzną. Trzeba jednak pamiętać, że w postępowaniu podatkowym stroną jest podatnik, który od firmy obsługującej może dochodzić swoich roszczeń na drodze sądowej.

W przypadku dużych firm outsourcing może być, chociaż nie zawsze, ukierunkowany na wybrane obszary zarządzania ryzykiem podatkowym.

W mikro- i małych firmach outsourcing usług podatkowych i księgowych ma nieco inny wymiar. Ich właściciele oczekują od firmy zewnętrznej pełnej obsługi w zakresie doradztwa podatkowego, rozliczania podatków, reprezentacji przed organami podatkowymi oraz prowadzenia ksiąg. Podpisanie umowy z biurem rachunkowym czy kancelarią podatkową daje właścicielom firm poczucie, że zminimalizowali ryzyko podatkowe. We własnym przedsiębiorstwie, często jedno- lub kilkuosobowym, ich działania w ograniczaniu materializacji ryzyka podatkowego dotyczą mniejszej liczby źródeł występowania tego ryzyka niż w firmach większych, o rozwiniętej strukturze organizacyjnej. W bardzo ograniczonym zakresie może wystąpić ryzyko związane z systemem informatycznym. Dotyczyć ono może najczęściej nieprawidłowego komputerowego wystawiania faktur oraz użytkowania drukarek fiskalnych. Ryzyko to może być jednak wyeliminowane przez szybką reakcję firmy obsługującej podatnika w zakresie podatków. Zachowanie procedur zmniejszających ryzyko podatkowe w małych firmach sprowadza się głównie do skompletowania wszystkich dokumentów podatkowych dotyczących danego okresu rozliczeniowego i terminowego przekazania do firmy zewnętrznej, informowania tejże firmy o wszystkich zdarzeniach mających wpływ na ustalenie wysokości zobowiązania podatkowego oraz stosowania jej zaleceń. Warto zauważyć, że dla właściciela małej firmy najważniejszym źródłem informacji o zagadnieniach i przepisach podatkowych jest biuro rachunkowe. W ten sposób uzupełnia on swoją wiedzę i, stosując ją w swojej działalności, ogranicza ryzyko podatkowe.

3. Determinanty skuteczności outsourcingu usług podatkowych i księgowych w minimalizacji ryzyka podatkowego

Czynniki warunkujące skuteczność outsourcingu usług podatkowych i księgowych w zarządzaniu ryzykiem podatkowym należy rozpatrywać w aspekcie działań podmiotów zawierających umowę outsourcingu, czyli firmy zlecającej oraz firmy świadczącej te usługi.

Firma outsourcingowa powinna przede wszystkim zapewnić wysoką jakość świadczonych usług, głównie merytoryczną, niezależnie od ich zakresu. Wyższej jakości należy spodziewać się w firmach prowadzonych przez biegłych

rewidentów i doradców podatkowych, którzy mają obowiązek doskonalenia zawodowego, niż przez osoby ze świadectwami kwalifikacyjnymi do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, które nie mają obowiązku doksztalcania⁷. Oczywiście, pojęcie jakości merytorycznej może mieć w przypadku outsourcingu podatkowego różny wymiar. Małe przedsiębiorstwo, nie prowadzące skomplikowanej działalności i nie podejmujące skomplikowanych pod względem podatkowym działań, może być doskonale obsłużone przez osobę ze świadectwem kwalifikacyjnym. Poza tym jakość świadczonych usług to nie tylko wiedza, ale również zaangażowanie w minimalizowanie ryzyka podatkowego klienta. Aby jednak firma obsługująca mogła właściwie wywiązać się ze swoich obowiązków, konieczna jest właściwa współpraca ze zleceniodawcą.

Przedsiębiorstwo powinno przestrzegać przede wszystkim postanowień umowy dotyczących terminowego dostarczania kompletnych dowodów księgowych. Niewywiązywanie się z tego obowiązku powoduje pośpiech, który może przyczynić się do popełnienia błędu w ustalaniu zobowiązania podatkowego, a czasem wręcz brak możliwości ustalenia tego zobowiązania w obowiązującym terminie.

Bardzo ważne jest konsultowanie się przed podjęciem decyzji skutkujących podatkowo. Zbyt późne poinformowanie biura o zamierzeniach i już podjętych działaniach powoduje określone konsekwencje podatkowe, które nie mogą być odwrócone. Poza tym konieczne jest zaufanie. Jeśli podatnik zatai część informacji dotyczących danej sytuacji, otrzymana porada może być mniej lub bardziej korzystna, ale oparta na niewłaściwych przesłankach, co w konsekwencji może zrodzić dla przedsiębiorstwa.

W umowie outsourcingu usług podatkowych i księgowych można zawrzeć zapisy przenoszące na firmę zewnętrzną część ryzyka związanego z bieżącą obsługą podatkowo-księgową oraz proponowanymi rozwiązaniami optymalizacyjnymi. Oznacza to, że doradca podatkowy nie tylko zaproponuje rozwiązania zmierzające do uzyskania oszczędności, ale będzie także zainteresowany obiektywną oceną ryzyka, podjęciem wszystkich kroków w celu jego zminimalizowania, a na końcu sprawnym wdrożeniem tych rozwiązań. W sytuacji, gdyby władze skarbowe zakwestionowały rozliczenia podatkowe firmy, doradca będzie reprezentował podatnika osobiście lub przez zatrudnionych specjalistów spoza firmy przed organami podatkowymi czy sądem.

⁷ Zob. S. Czerwiński, J. Chechlińska, *Rachunkowość prowadzona usługowo to przyszłość*, „Rachunkowość” 2011, nr 2, s. 6.

Aby firma zewnętrzna mogła przejąć odpowiedzialność za skutki podatkowe będące wynikiem udzielonych porad i rozliczeń podatkowych, podatnik powinien stosować się do jej zaleceń.

Podsumowanie

Outsourcing usług podatkowych może być skutecznym narzędziem w zarządzaniu ryzykiem podatkowym. Jego skuteczność determinuje nie tylko poziom merytoryczny i zaangażowanie podmiotu obsługującego daną jednostkę, ale również działanie samej jednostki. Oddając do prowadzenia firmie zewnętrznej sprawy podatkowe i księgowo, jednostka nie powinna ograniczać się jedynie do przekazania dokumentów księgowych oraz dokonania wpłat podatku na podstawie informacji uzyskanych z podmiotu obsługującego jednostkę, gdyż takie działanie, mimo prawidłowego postępowania obsługującego, nie zapewni ochrony przed ryzykiem. Ważne jest, aby podatnik miał świadomość, że źródła ryzyka podatkowego są u niego w przedsiębiorstwie i należy je identyfikować, monitorować oraz ograniczać, stosując się do zaleceń firmy prowadzącej sprawy podatkowo-księgowe.

Literatura

- Bartosiewicz A., Kubacki R., *Wadliwość ksiąg rachunkowych a prawo podatkowe, karne i karne skarbowe*, „Rachunkowość” 2008, nr 8.
- Czerwiński S., Chechlińska J., *Rachunkowość prowadzona usługowo to przyszłość*, „Rachunkowość” 2011, nr 2.
- Martyniuk O., *Ryzyko w przedsiębiorstwie i sposoby jego ograniczania*, „Rachunkowość” 2012, nr 2.
- Szłęzak-Matusiewicz J., *Zarządzanie ryzykiem podatkowym w przedsiębiorstwie*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 86, SGH, Warszawa 2008.
- Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów (DzU 2003, nr 152, poz. 1475 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 2009, nr 152, poz. 122 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r., Ordynacja podatkowa (DzU 2005, nr 8, poz. 6 ze zm.).
- Ustawa z 25 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (DzU 2011, nr 41, poz. 213).

OUTSOURCING OF TAX AND ACCOUNTING SERVICES
AS A TOOL FOR RISK MANAGEMENT TAX

Summary

The study is to present the possibility to reduce the tax risk in the company by outsourcing tax and accounting services. Considerations were carried out in terms of selected sources of the formation of this risk.

Job accounting and tax services to an external company will not save automatically companies from sanctions which are the result of improper conduct and tax legislation. However, it may be an important tool to reduce tax risk factors, but provided that certain standards are met. From the utility company must be above all high quality services provided and from the taxpayer's compliance with requirements made by an operator. It is also important to continuously monitor the company's internal sources of tax risk.

Translated by Barbara Fiedoruk